YURTDIŞI TAŞINMAZ TÜRK KÜLTÜR VARLIKLARININ ENVANTERİNDE BİR STANDARDİZASYON ÖRNEĞİ

A STANDARDIZATION EXAMPLE IN INVENTORY OF IMMOVABLE TURKISH CULTURAL HERITAGE ABROAD

Gökçe GÜNEL[1] ve Gülşen DİŞLİ[2]

ÖZET

Yurtdışı taşınmaz Türk kültür varlıklarının envanterinin hazırlanması, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) eşgüdümünde, Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) başta olmak üzere Türkiye'de kanuni görevleri gereği farklı kurumlarca yürütülmektedir. Ancak, kurumlar arası envanter oluşturma standardı olmadığından tekrarlar gözlenmekte, kurumlarca oluşturulan envanter veri tabanlarının ortak kullanımı mümkün olamamaktadır. Bu nedenle yurtdışı taşınmaz Türk kültür varlıklarının; tespit, belgeleme, kayıt işlemlerine ilişkin yapı, vakıf bilgileri, yapıya ait proje, belge ve fotoğrafları içeren ortak envanter veri tabanı oluşturulması ve kurumlar arası serbest erişimin olduğu bir envanter standardizasyonunun sağlanması amacıyla bütüncül bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacın bir gereği olarak TİKA, VGM, KTB, Türk Tarih Kurumu (TTK) ve Diyanet İşleri Başkanlığını (DİB) içeren kurumlar arasında bir iş birliği protokolü imzalanması hedeflenmiştir. Bu çalışmayla; anılan protokol gereği VGM tarafından geliştirilen ve halihazırda yurtiçi vakıf kültür varlıklarının tespit, tescil, envanter ve yatırım programı için kullanılmakta olan Entegre Vakıf Otomasyon Sisteminin geliştirilmesiyle hazırlanan web tabanlı "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" yazılım programı tanıtılacak, sistemin yurtdışı kültür varlıklarının envanteri alanında Türkiye'deki standardizasyon çabalarına katkısı aktarılacaktır. Yurt dışında farklı ülke ve şehirlerdeki taşınmaz Türk kültür varlıklarının envanterinin işlendiği sistemde; kültür varlıklarının bulunduğu ülke, şehir, yapı adı, yapı türü, özgün/güncel kullanımı, dönemi, yapım tarihi, mülkiyet sahibi/türü, bakımından sorumlu kuruluş, koordinat bilgileri, vakıf adı, kitabesi, yaptıran, mimari özellikler vb. temel bilgilerin yanı sıra, yapıya ait her türlü fotoğraf, vakfiye, proje, rapor vb. belge/dokuman eklenebilmekte ve yapının geçirdiği onarımları içeren bölümler bulunmaktadır. Sisteme ilk olarak TTK'ya ait 587 adet, VGM'ye ait 350 adet yurtdışı kültür varlığının verileri girilmiş ve girilmeye devam etmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğünce geliştirilen ve öncelikle Türkiye'de beş kurumun kullanımında olması planlanan bu yeni sistemin tanıtılması ve ilgili diğer kurumlara da örnek oluşturması amaçlanmıştır. Geliştirilen bu yazılım, kurumlar arası koordinasyon sorununun çözümünde olduğu kadar, bütüncül, serbest erişimin sağlandığı, standart bir envanter uygulamasının yaygınlaştırılması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür varlığı, envanter, yurtdışı, Türkiye, standardizasyon, Vakıflar Genel Müdürlüğü*

ABSTRACT

Various institutions in Turkey due to their legal responsibilities, particularly Directorate General of Foundations (DGF), and Ministry of Culture and Tourism (MoCT) under the coordination of the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TCCA) carry out inventory of immovable Turkish cultural heritage abroad. Since there is no standardization of inventory among these institutions repetitions are observed and shared access of different inventory databases is not possible. Hence, a holistic study was a necessity in order to create a mutual inventory database including the information on building, waqf registers, projects, documents and photos regarding the detection, documentation,

[1]UzmanSanatTarihçisi (Müdür), T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Ankara, e-posta: gunelgokce@gmail.com.
[2]Dr. Y. Mimar,T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, e-posta: disli001@umn.edu.

and registration of immovable Turkish cultural heritage abroad, and in order to provide standardizations in inventory with free access among the related institutions. Due to this necessity, it is aimed to sign a cooperation protocol between TCCA, DGF, MoCT, Turkish Historical Association (THA), and Turkish Presidency of Religious Affairs. This research will introduce the web-based software program "Cultural Heritage Inventory System Abroad" developed as a result of the mentioned protocol and prepared by means of the development of an existing system called as "Integrated Waqf Automatization System" used for the detection, registration, inventory and investment of domestic waqf cultural heritage by DGF. In addition, the study will expose the contribution of this system on standardization efforts in Turkey in the field of inventory of cultural heritage. In this system including the inventory of immovable Turkish cultural heritage in different countries and cities; there is basic information on location, name, type, original/current usage, period, built date, owner, and institution responsible for the maintenance, coordinates, name of the waqf, inscription, builder, and architectural features of the building. In addition, all kinds of documents/data such as photos, waqf documents, projects and reports can be added to the system, as well as there is a different section including the information on previous period restorations and maintenances. First, information on 587 historic buildings abroad belonging to THA, and 350 belonging to DGF is integrated into the system, and it continues. Introduction of this new system developed by Directorate General of Foundations, and first planned to be used by five institutions in Turkey is aimed to be an exemplar for the related other institutions, which is important not only for the solving of coordination problem among the institutions, but also for widespread application of a standardized, free-access, holistic inventory system.

Keywords: *Cultural heritage, inventory, abroad, Turkey, standardization, Directorate General of Foundations*

GİRİŞ

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli kurum ve kuruluşlar yurtdışı kültür varlıklarının projelendirilmesi ve restorasyonu çalışmalarını yürütmektedir. Yurtdışı kültür varlıklarının envanteri ve sistematik bir veri tabanında ilgili kurumlarca ortak kullanımı ise ancak son yıllarda sağlanabilmiştir. Bu araştırma ile; konuyla ilgili geçmiş dönem çalışmaları özetlenmiş, mevcut durum analizi yapılmış ve yurtdışı kültür varlıklarının envanterine yönelik 2016 yılında oluşturulan ve ilgili kurumların kullanımına/veri girişine açık, standart bir program olan "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" yazılım programı tanıtılmıştır.

Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanterinin Koordinasyonu ve Standardizasyonuna Yönelik Geçmiş Dönem Çalışmaları

Yurt içinde ve yurt dışında bulunan kültür varlıklarının tespit ve envanter çalışmalarını yapan kurumlar arasında koordinasyon ve bilgi-belge alışverişinin sağlanmasına yönelik olarak 2005-2007 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı eşgüdümünde Vakıflar Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu, Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu (TÜBİTAK-ULAKBİLİM) ve Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) gerçekleştirdiği "Türkiye'de Kültür Mirası Envanterleme Çalışmaları", "Türkiye'de Kültür Mirası Envanterleme Çalışmalarının Koordinasyonuna Dair Protokol" hazırlıkları ve "Ortak Ara Yüzle Kültür Envanteri Sorgulama Projesi" yapılmıştır. Bu kapsamda kültür varlıkları envanter çalışmalarının tek sistem altında toplanması amaçlanmış, envanter çalışması yapan söz konusu bu kurumlar tarafından oluşturulan veri tabanlarının ortak kullanıma açılması hedeflenmiştir. Ancak anılan projeler her ne kadar yurtdışı kültür varlıkları envanterini kapsamayı hedeflese de yurtiçi ile sınırlı kalmış ve tarihi yapılarla ilgili temel bilgilerin sunulduğu katalog çalışmasından öteye geçememiştir [1].

Türk Tarih Kurumu tarafından, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) maddi desteği ile "Yurt Dışındaki Tarihi Türk Eserlerinin Tespiti Projesi" kapsamında 1999-2014 yılları arasında on sekiz ülkede envanter çalışması yapılmış ve 2013-2014 yılları arasında yapılara ait envanter bilgileri TTK

tarafından MS Access 2000 dijital veri tabanına aktarılmıştır.[3]Bu ülkelerde toplam 2000'in üzerinde eser tespit edilmiştir [2]. Bahse konu proje ilk olarak 1998 Mali Yılı Bütçesi Yatırım Programında Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu adına 1998HO40300 proje numarası ile "Yurtdışındaki Tarihi Türk Eserlerinin Tespit Projesi" olarak yer almıştır.Proje 2006 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından Türk Tarih Kurumuna (TTK) devredilmiş ve 2010 yılına kadar DPT maddi desteği devam etmiştir. TDK tarafından 28.03.2013 tarihi itibari ile "Yurtdışındaki Tarihi Türk Eserlerinin Tespiti Projesi" için yeni bir Proje Yürütme Kurulu oluşturulmuştur [3]. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TİKA arasında 2007 yılında "Türkiye'nin Yurtdışında Tanıtılmasına Yönelik Faaliyetlerinde İşbirliği ve Teknik Yardım Protokolü" imzalanmış, anılan protokol doğrultusunda iki kurum arasında ortak projeler gerçekleştirilmiştir [3]. Ancak bahse konu projeler arasında yurt dışı kültür varlıklarının envanterine dair bir proje mevcut değildir.

"Yurt Dışındaki Kültür Varlıklarımızın Restorasyonu" konulu 06.07.2008 tarih ve 26928 sayılı 2008/15 Başbakanlık Genelgesi ile yurt dışındaki taşınmaz kültür varlıklarının tespit edilmesi konusu da dahil olmak üzere "kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, strateji geliştirmek ve restorasyon faaliyetlerini yönlendirmek amacıyla, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi (TİKA) Başkanlığının bağlı olduğu Devlet Bakanının başkanlığında, TİKA Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Yurt Dışı Tanıtım ve Kültür Genel Müdürü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü, Vakıflar Genel Müdürü, Türk Tarih Kurumu Başkanı ve Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili Başkan Yardımcısından oluşan Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu teşkil edilmiştir [4]."

Kültür envanterinde ortak bir dil kullanılmasını sağlamak amacı ile standartların belirlenmesi için çalışmaların başlatılması ve bir havuz oluşturularak model geliştirilmesi ortak görüşü ilk olarak 27.02.2008 tarihli KTB, VGM, TTK, TİKA, TÜBİTAK-ULAKBİM ve TÜBA'nın katılımı ile gerçekleştirilen toplantı tutanağında dile getirilmiştir ve aynı yıl içinde yapılan diğer üç toplantıda yinelenmiştir.

2012 yılı Haziran ayında, Vakıflar Genel Müdürlüğü yurt dışı vakıf kültür varlıklarının envanterine yönelik olarak Türkiye'deki ilgili kurum ve üniversitelerin arşivlerindeki güncel, sistematik bilgi ve belgelerin toplanması amacıyla kurumlarla işbirliği yapmayı önemsediğini bildirir bir yazı ilgili kurumlara iletmiş, konu ile ilgili görüş önerilerinin paylaşılmasını talep etmiştir. 20 Şubat 2008 tarihli 5737 sayılı Vakıflar Kanununun kabul edilmesi ile 28. ve 18. Maddeler gereği, Vakıflar Genel Müdürlüğü yurt dışı vakıf kültür varlıklarının envanteri konusunda çalışmalara başlamış, çeşitli kurumlarla işbirliği içinde ilk olarak 2010 yılında Yemen, 2012 yılında Kırım ve 2013 yılında Macaristan'da taşınmaz Türk kültür varlıklarının envanteri çalışmalarını yürütmüştür. Ayrıca, yurtdışındaki vakıf kültür varlıklarının envanter kaydının tutulduğu "Meridian Yazılım Programını" satın alıp, anılan üç ülkedeki yapılara ait envanter bilgilerini sisteme girmiştir. 2013-2016 yılları arasında VGM tarafından yurt dışında bulunan kültür varlıklarının tespit, tescil işlemleri ve kayıtlarına ilişkin bilgiler bu sistemde saklanmış ve yönetilmiştir. Bu sistemde, yerinde tespit edilen yurt dışı taşınmaz kültür varlıkları için bir kayıt açılmakta, bu kayıt altında taşınmaz kültür varlığına ait genel bilgiler, konum, mimari özellik, kaynakça vb. bilgiler girilerek Yapılar ->Ülke -> Şehir -> Eser biçiminde hiyerarşik bir düzen içinde saklanmaktadır (Şekil 1 ve Şekil 2).

2013 yılında yurt dışındaki somut kültür varlıklarımıza ilişkin envanter oluşturulması çalışmalarının bir devamı olarak TİKA tarafından, envantere ilişkin bilgi sahibi kurumların katılımı ile bir toplantı düzenlenmiştir. Ekim 2013'te Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu Alt Komisyon üyelerinin katılımı ile TİKA'da yapılan toplantıda; ortak envanter kaydının oluşturulması ve mevcut envanterlerin birleştirilmesi sürecinde hali hazırda Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait Meridien envanter yazılımının kullanılması ve bahse konu yazılımın TTK ve KTB'ye kurulumunun

[3]Envanter çalışmaları yapılan ülkeler; Kosova, Makedonya, Bulgaristan, Sırbistan, Hırvatistan, Yunanistan, Avusturya, Macaristan, Romanya, Ürdün, Mısır, Suriye, Tunus, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Kırım ve Gürcistan'dır. Bunlardan Kosova, Makedonya, Hırvatistan ve Azerbaycan'da envanter çalışmaları tamamlanmıştır[2].

VGM tarafından yapılması kararlaştırılmıştır [5]. Anılan Kurulun 2014 yılı Haziran ayında gerçekleştirilen toplantısında aynı yıl içinde Meridien envanter yazılımının TTK ve KTB'ye kurulum işlemlerinin tamamlanması ve en az %20 oranında verilerin girilmesi kararlaştırılmıştır [6]. Ancak Meridien Yazılım programının web tabanlı hale dönüştürülmesinde yaşanan güçlükler nedeni ile bu makalenin konusu olan web tabanlı "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" geliştirilmiştir.

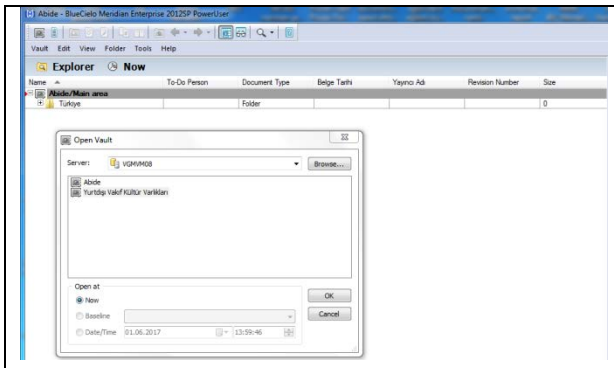

Şekil 1. Meridien Yazılım Programı Yurt Dışı Vakıf Kültür Varlıkları Envanter Sistemi Giriş Ekranı

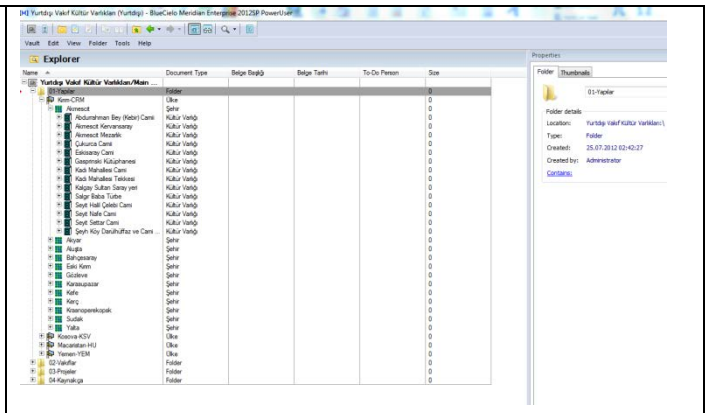

Şekil 2. Meridien Yazılım Programı Yurt Dışı Vakıf Kültür Varlıkları Envanter Sistemi Hiyerarşi Ağacı

YURTDIŞI KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTER SİSTEMİ

Yurtdışı taşınmaz Türk kültür varlıklarının envanteri alanında çalışmalar yürüten yurtiçi kamu kurumları arasında;

- Mükerrer yatırımın önlenmesi,
- Kamu kaynaklarının verimli kullanılması,
- Veri bütünlüğünün tek yerde depolanarak uyum problemlerinin önüne geçilmesi,
- Kurumlar arası koordinasyon sorununun çözümü,
- Bütüncül, serbest erişimin sağlandığı, standart bir envanter uygulamasının yaygınlaştırılması,

amaçları ile Mart, 2017'de "Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasına Yurtdışı Kültür Varlıkları Veri Depolama, Erişim, Paylaşım ve Kullanım Esaslarına Dair İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Protokol gereği 2017 yılında VGM öncülüğünde Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi oluşturulmuş, sisteme ilk olarak TTK'ya ait 587 adet, VGM'ye ait 350 adet yurtdışı kültür varlığının verileri girilmiş ve girilmeye devam etmektedir. Bahse konu sistemden önce protokole taraf kurumlar tarafından yurtdışı kültür varlıkları envanteri için kullanılan başlıca veri tabanı bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çeşitli kurumlarca yurtdışı kültür varlıklarının envanteri için Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi (YKVES) öncesi kullanılan veri tabanı bilgileri

Kurum Adı	YKVES öncesi kullanılan veri tabanı bilgileri- VTYS sürüm
Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)	Mevcut değil
Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB)	File Maker Pro 4.0
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)	Mevcut değil
Türk Tarih Kurumu (TTK)	MS Access 2000
Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)	Meridien-Oracle 10g

Yurtdışı kültür varlıkları envanterinin koordinasyonu ve standardizasyonuna yönelik geçmiş dönem çalışmalarına ek olarak protokolün başlıca dayanakları aşağıdaki gibidir [7];

- 2008/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile sekretaryası TİKA tarafından yürütülen "Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulunun" 14.07.2016 tarihli ve 2016/01 sayılı toplantısının 1 nolu kararı,
- Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun 15.01.2013 tarihli ve 2013/104 sayılı "Kamu Kurumlarının Veri Merkezlerinin Birleştirilmesine Yönelik Hukuki, Teknik ve İdari Yapılanma Modelinin Oluşturulması ve Türkiye Kamu Entegre Veri Merkezinin Kurulması Çalışmalarının" yapılması,
- 31.07.2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmeliğin 4. Maddesi".

"Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi," Vakıflar Genel Müdürlüğünce hali hazırda kullanılmakta olan web tabanlı Entegre Vakıf Otomasyon Sistemi (EVOS)'nin bir alt modülü olarak tasarlanmış ve protokole taraf beş kurumun kullanımına açılmıştır. Vakıf kültür varlıkları yatırım programı (YTP) ve eski eser modülünü (EEM) de içeren toplam on üç adet birbiri ile ilintili ve farklı birimlerce kullanılan programlar bütünü olan EVOS, 2012 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünce belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiş bir entegre yazılım programıdır [1] (Şekil 3). EVOS'un bir alt modülü olan "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" ile yurt dışı taşınmaz Türk kültür varlıklarının standart envanter bilgileri tek havuzda toplanabilmektedir (Şekil 4). Böylece VGM, TTK, KTB, TİKA ve DİB, EVOS sistemine bağlanarak, standart bir formatta yurtdışı kültür varlığına ait bilgi, belge ve fotoğraflar ekleyebilmekte ve kültür varlıklarının tek havuzdan takibi sağlanabilmektedir. Yakın gelecekte ise yatırım ve onarım işlerinin takibinin yapılabilmesi için yapılan "yurtdışı kültür varlıkları yatırım programı" çalışmaları tamamlanmak üzeredir.
"Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" ile yurtdışında bulunan kültür varlıklarının tespit, tescil işlemleri ve kayıtlarına ilişkin kültür varlığı ve vakıf bilgileri, rölöve, restorasyon proje ve raporları ve yapıya ait her türlü belge, doküman ve fotoğrafların saklanarak bir envanter havuzunun oluşturulması amaçlanmaktadır. EVOS'aentegre edilen modül iki ana çalışma ekranından oluşmaktadır. Bunlar;

- Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Listesi ve
- Yurdışı İşler için Yatırım Teklifi Hazırlama ekranıdır.

"Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Listesi" ekranında kültür varlıkları; ülke, şehir, yapı adı, yapı türü, dönemi ve mülkiyet türüne göre filtrelenebilmektedir. Bunlardan ülke ve şehir isimleri kullanıcılar tarafından önceden sisteme eklenmektedir. Sistem üzerinde kültür varlığı düzenle linki tıklanarak (Şekil 5);

- Ülkesi, şehri, yapının adı, yapının türü,
- Vakıf adı, vakıf kimlik no, yaptıran, yapım tarihi, dönemi, kitabesi,

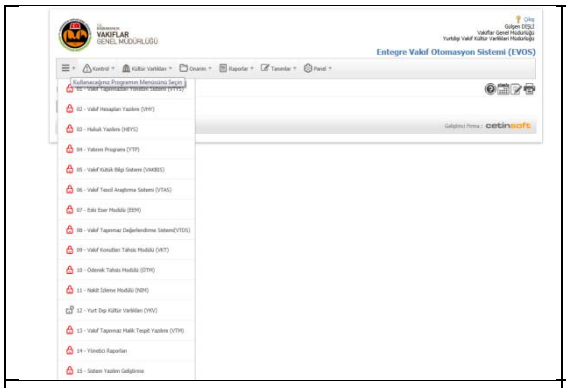

Şekil 3. Entegre Vakıf Otomasyon Sistemi (EVOS) alt modülleri

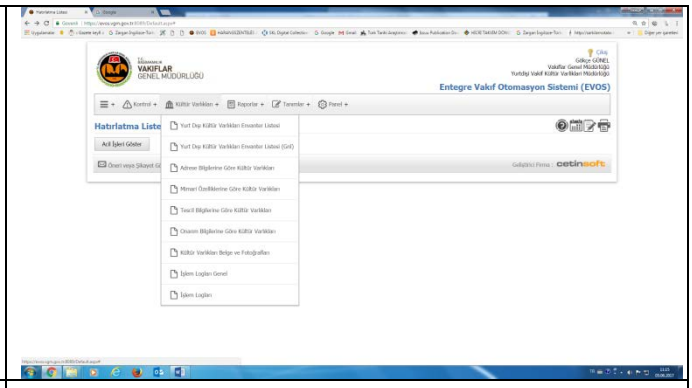

Şekil 4. Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi Ekranı

- Konumu, adresi, enlem-boylam, harita bilgileri[4] (Şekil 6),
- Özgün ve güncel kullanım, yapının mimarı, mimari özellikleri, onarım tarihçesi, kültür varlığı ilgili yapılan daha önce yapılan araştırma/inceleme, kültür varlığı ile ilgili olaylar, yayınlar/kaynakça, hazırlayan bilgileri,
- Mülkiyet türü, mülkiyet sahibi, bakımından sorumlu kuruluş, tescili yapan kurum, tescil tarihi ve tescil karar numarası bilgileri düzenlenebilmektedir (Şekil 7).

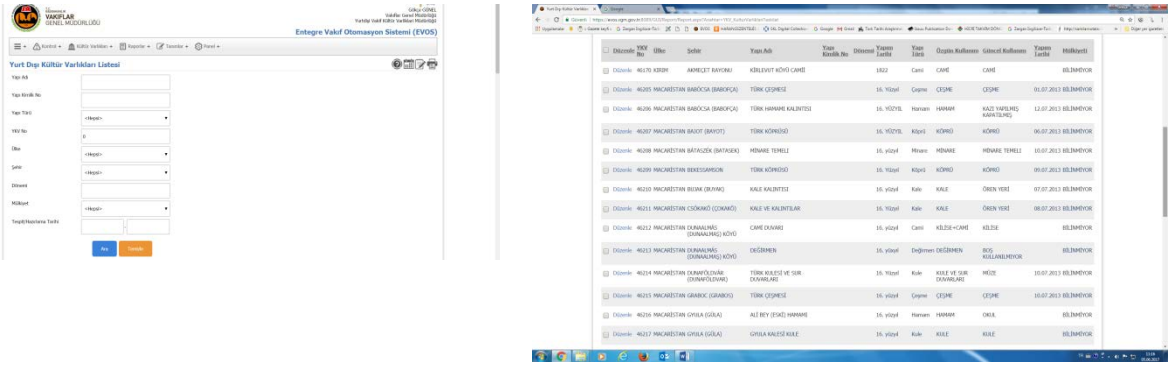

Şekil 5. Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Listesi ve Düzenleme ekranı

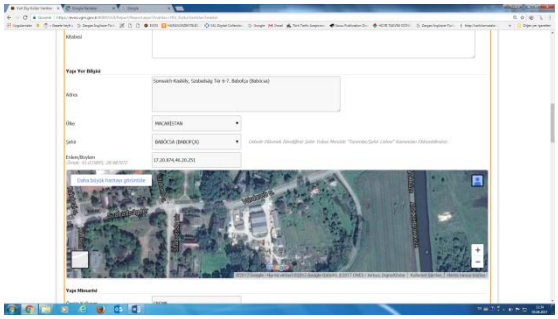

Şekil 6. Yapıya ait Google Earth konum bilgisi ekranı

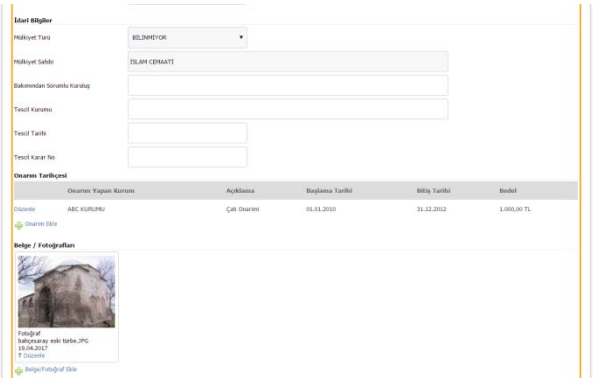

Şekil 7. Yapıya ait idari bilgilerin girildiği ekran

Sistemde birden fazla eklemeli olan bölümler; onarım tarihçesi, kültür varlığı ile ilgili daha önce yapılan araştırma/incelemeler, olaylar ve yayınlar/kaynakça alanlarıdır. Bunlardan sistem çalışma sayfasında yapının geçirdiği onarımları içeren "onarım tarihçesi" bölümdeki başlıca alanlar (Şekil 8);

- Yaptıran kurum,
- Onarım başlama-bitiş tarihi,
- Bedeli,
- Onarım açıklaması,
- Belge/proje/fotoğraf ekleme bölümleridir.[5]

[4]Koordinat bilgileri girilen yapıların Google Earth konumu sisteme otomatik olarak gelmektedir.
[5] Bu bölümde yapıya ait her türlü fotoğraf, vakfiye, proje, rapor vb. belge/dokuman eklenebilmektedir.

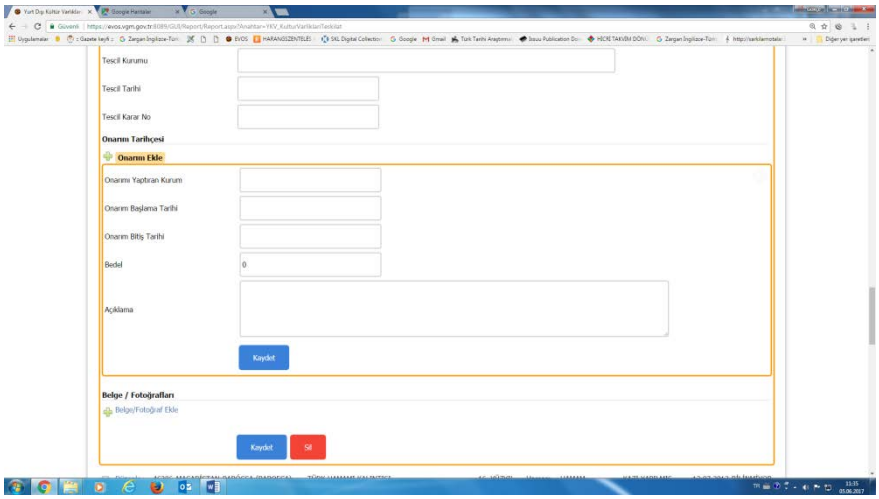

Şekil 8. Onarım tarihçesi ekranı

Çalışma sayfasında kültür varlığı ile ilgili daha önce yapılan "araştırma/inceleme" çalışmaları bölümdeki başlıca alanlar;

- Araştırma/incelemenin türü,
- Konusu,
- Tarihi,
- Çalışmayı yapan,
- Açıklama,
- Belge/fotoğraf/dokuman ekleme bölümüdür.

Yine birden fazla eklemeli olan "yayınlar/kaynakça" bölümdeki başlıca alanlar;

- Türü,
- Konusu
- Tarihi
- Yazarı
- Açıklama,
- Yayının linki,
- Belge ekleme bölümüdür.

Sistemde kültür varlığının vakıf ile ilişkilendirilmesi aşamasında, kullanıcı vakıf adını ilgili alana giriş yaparken EVOS'ta bulunan mevcut vakıfların uyuşanları otomatik getirilerek seçim yaptırılmaktadır. Vakfın EVOS'ta kayıtlı olmaması durumunda ise kullanıcının alana giriş yaptığı bilgi vakıf adı olmaktadır.

Kullanıcı seçtiği birden fazla fotoğraf ve belgeyi tek seferde toplu olarak yükleyerek kültür varlığı ile ilişkilendirebilmekte ve belgelerini indirmek istediği kültür varlığını listeden seçip listenin altında yer alan " belge ve fotoğrafı indir" butonuna tıklayarak belge/fotoğraf indirme işlemini gerçekleştirebilmektedir (Şekil 9). Kültür varlığı ile ilgili kullanıcıların yaptığı güncelleme işlemleri tarih bazında listelenmektedir. Sisteme girişi yapılan kültür varlıklarına ait envanter raporları ise dört kategoride alınabilmektedir (Şekil 10). Bunlar;

- Ülke bazında yurtdışı kültür varlıkları sayısı
- Mülkiyetlerine göre yurtdışı kültür varlıkları sayısı
- Kurumlara göre yurtdışı kültür varlıkları sayısı,
- Yapı türüne göre yurtdışı kültür varlığı sayısıdır.

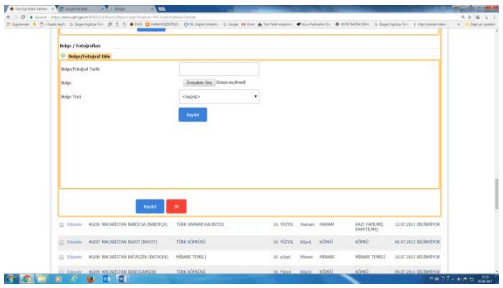

Şekil 9. Belge/fotoğraf ekleme ekranı

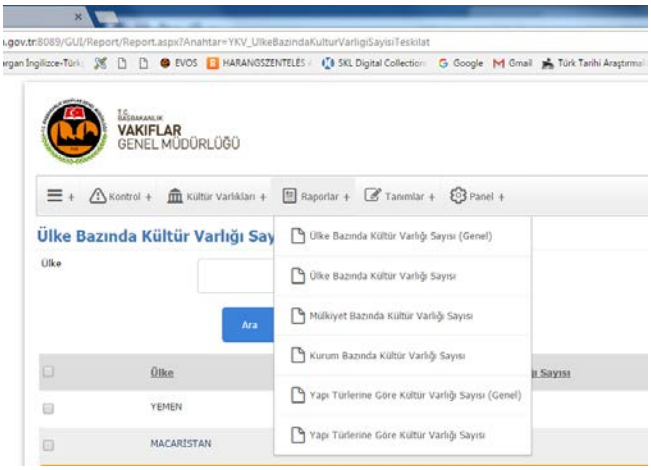

Şekil 10. Raporlama ekranı

"Yurdışı İşler için Yatırım Teklifi Hazırlama" çalışma listesinde sadece yurtdışı kültür varlıklarına ait bilgiler yer almaktadır. Bu ekranda kültür varlıkları; ülke, şehir, yapı adı, yapı türü, dönemi ve mülkiyet türüne göre filtrelenebilmektedir. Detay, ülke, şehir, yapı adı, yapı türü, özgün kullanım, dönemi, mülkiyet türü ve teşkilat kolonlarını içeren bu bölümde "detay" alt başlığı altında yer alan "Yatırım Programına Ekle" linki tıklanarak, "Proje Düzenleme Ekranı" açılmakta ve kullanıcı, kültür varlığına ait yatırım teklifi bilgilerini bu bölümden ekleyebilmektedir. Yatırım programına konu olmuş kültür varlıklarının takibi için "Yatırım Programına Alınmış Yurtdışı İşleri Takibi" adında bir rapor oluşturulmakta ve kullanıcı liste detayından projenin detay sayfasına ulaşabilmektedir.

Tüm bu bilgileri girilen kültür varlığına ait envanter formu, EVOS'ta ilgili sayfadan A3 ve A4 boyutlarında çıktı olarak alınabilmektedir. Yine, genel listeler ve raporlar altından Excell'e aktarma yapılabilmektedir (Şekil 11).

VGM dışında protokole taraf diğer kurumlardan sisteme bilgi girişi yapacak kullanıcılar, EVOS sisteminde kayıt yapılırken, kullanıcı kayıt ekranında "Yetki Unvanı" kısmında tanımlanan bağlı bulunduğu kurumun ismini seçerek sisteme giriş yapabilmekte böylece kurum ayrımı yapılmış olmaktadır.

"Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Listesinde" farklı alanlarda oluşturulan kontrol listeleri sayesinde kullanıcılar tarafından tüm verilerin eksiksiz ve doğru olarak doldurulması hedeflenmektedir. Başlıca kontrol listeleri;

- Eski eserle ilişkisiz belgelerin listesi,
- Fotoğrafı eksik eski eserler,
- Kurul kararı eksik eski eserler,
- Aktif kütüğü olmayan eski eserlerdir.

Beş farklı kurumun kullanıcıları tarafından veri girişi yapılan sistemde kullanıcı grupları tanımlanmış ve her gruba okuma, ekleme, silme yetkileri ayrı ayrı verilmiştir. Sayfa bazında yetkiler ayarlanabildiği gibi, her gruba bir ya da birkaç grubun yetkisi de verilebilmektedir. Kullanıcı, yetkisi dâhilinde olmayan bilgilere ulaşamamaktadır. Yine, kullanıcı, yetkisine göre istediği bilgiyi ekleyebilmekte, silebilmekte ya da bilgisayarına indirebilmektedir. Eklenen belge/fotoğraf toplu olarak küçük resimler halinde ya da büyük resimler şeklinde tek tek ileri-geri yapılarak görüntülenebilmektedir. Bu araştırma kapsamında tanıtımı yapılan web tabanlı "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Listesi" ve "Yurdışı İşler için Yatırım Teklifi Hazırlama" uygulaması MozillaFirefox, Microsoft Internet Explorer, Google Chrome web tarayıcılarının güncel sürümleri üzerinden sorunsuz olarak çalıştırılabilmektedir.

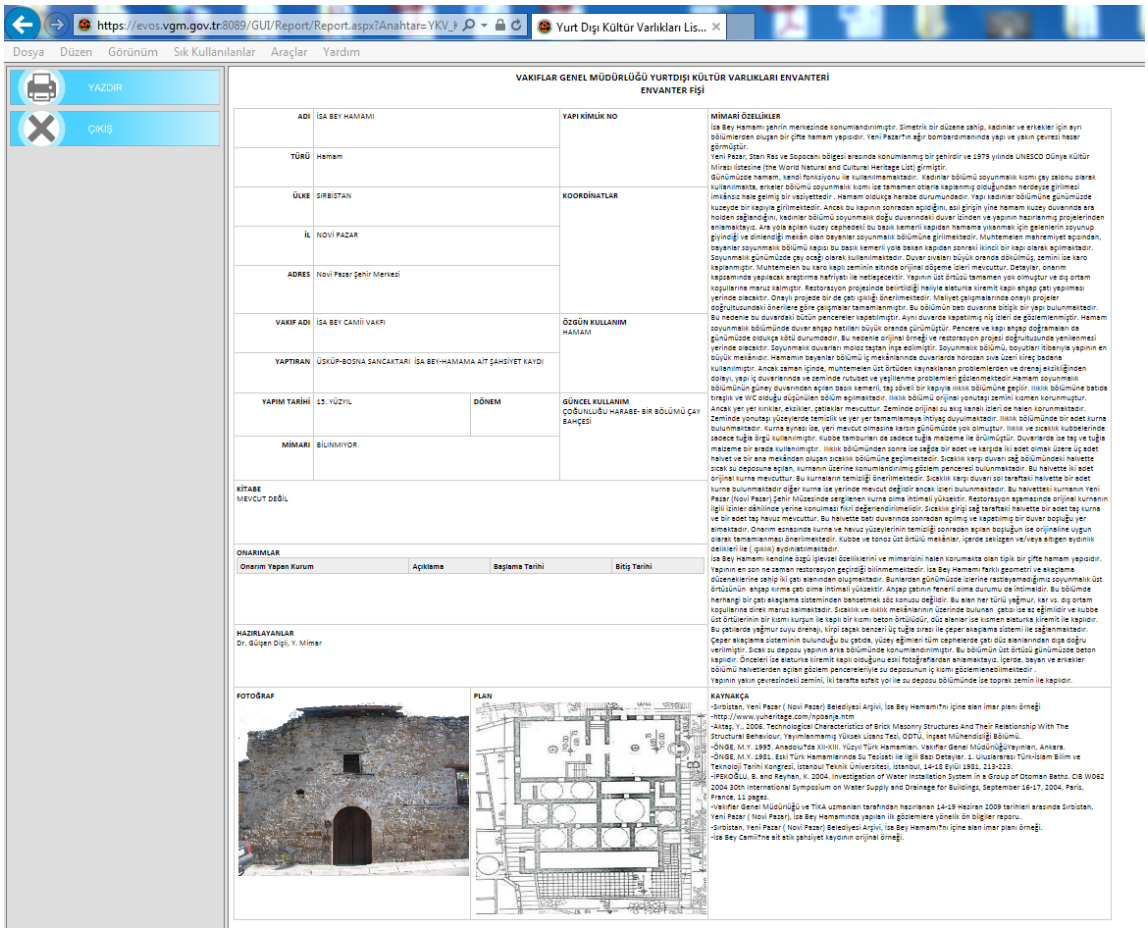

https://evos.vgm.gov.tr:8089/GUI/Report/Report.aspx?Anahtar=YKV_I

Yurt Dışı Kültür Varlıkları Lis...

Dosya Düzen Görünüm Sık Kullanılanlar Araçlar Yardım

YAZDIR

ÇIKIŞ

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YURTDIŞI KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ
ENVANTER FİŞİ

ADI	İSA BEY HAMAMI	YAPI KİMLİK NO	
TÜRÜ	Hamam		
ÜLKE	SIRBİSTAN	KOORDİNATLAR	
İL	NOVİ PAZAR		
ADRES	Novi Pazar Şehir Merkezi		
VAKIF ADI	İSA BEY CAMİİ VAKFI	ÖZGÜN KULLANIM HAMAM	
YAPTIRAN	ÜSKÜP-BOSNA SANCAKTARI İSA BEY-HAMAMA AİT ŞAHSİYET KAYDI		
YAPIM TARİHİ	15. YÜZYIL	DÖNEM	GÜNCEL KULLANIM ÇOĞUNLUĞU HARABE- BİR BÖLÜMÜ ÇAY BAHÇESİ
MİMARI	BİLİNMİYOR		

KİTABE
MEVCUT DEĞİL

ONARIMLAR

Onarım Yapan Kurum	Açıklama	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi

HAZIRLAYANLAR
Dr. Gülşen Dişli, Y. Mimar

FOTOĞRAF

PLAN

MİMARİ ÖZELLİKLER
İsa Bey Hamamı şehrin merkezinde konumlandırılmıştır. Simetrik bir düzene sahip, kadınlar ve erkekler için ayrı bölümlerden oluşan bir çifte hamam yapısıdır. Yeni Pazar'ın ağır bombardımanında yapı ve yakın çevresi hasar görmüştür.
Yeni Pazar, Stari Ras ve Sopocani bölgesi arasında konumlanmış bir şehirdir ve 1979 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine (the World Natural and Cultural Heritage List) girmiştir.
Günümüzde hamam, kendi fonksiyonu ile kullanılmamaktadır. Kadınlar bölümü soyunmalık kısmı çay salonu olarak kullanılmakta, erkekler bölümü soyunmalık kısmı ise tamamen otlarla kaplanmış olduğundan nerdeyse girilmesi imkânsız hale gelmiş bir vaziyettedir . Hamam oldukça harabe durumundadır. Yapı kadınlar bölümüne günümüzde kuzeyde bir kapıyla girilmektedir. Ancak bu kapının sonradan açıldığını, asıl girişin yine hamam kuzey duvarında ara holden sağlandığını, kadınlar bölümü soyunmalık doğu duvarındaki duvar dinden ve yapının hazırlanmış projelerinden anlamaktayız. Ara yola açılan kuzey cephedeki bu basık kemerli kapıdan hamama yıkanmak için gelenlerin soyunup giyindiği ve dinlendiği mekân olan bayanlar soyunmalık bölümüne girilmektedir. Muhtemelen mahremiyet açısından, bayanlar soyunmalık bölümü kapısı bu basık kemerli yola bakan kapıdan sonraki ikincil bir kapı olarak açılmaktadır. Soyunmalık günümüzde çay ocağı olarak kullanılmaktadır. Duvar sıvaları büyük oranda dökülmüş, zemini ise karo kaplanmıştır. Muhtemelen bu karo kaplı zeminin altında orijinal döşeme izleri mevcuttur. Detaylar, onarım kapsamında yapılacak araştırma hafriyatı ile netleşecektir. Yapının üst örtüsü tamamen yok olmuştur ve dış ortam koşullarına maruz kalmıştır. Restorasyon projesinde belirtildiği haliyle statuma kiremit kapı ahşap çatı yapılması yerinde olacaktır. Onaylı projede bir de çatı ışıklığı önerilmektedir. Maliyet çalışmalarında onaylı projeler doğrultusundaki önerilere göre çalışmalar tamamlanmıştır. Bu bölümün batı duvarına bitişik bir yapı bulunmaktadır. Bu nedenle bu duvardaki bütün pencereler kapatılmıştır. Aynı duvarda kapatılmış iki izleri de gözlemlenmiştir. Hamam soyunmalık bölümünde duvar ahşap hatıllan büyük oranda çürümüştür. Pencere ve kapı ahşap doğramaları da günümüzde oldukça kötü durumdadır. Bu nedenle orijinal örneği ve restorasyon projesi doğrultusunda yenilenmesi yerinde olacaktır. Soyunmalık duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Soyunmalık bölümü, boyutları itibarıyla yapının en büyük mekânıdır. Hamamın bayanlar bölümü iç mekânlarında duvarlarda horasan sıva üzeri kireç badana kullanılmıştır. Ancak zaman içinde, muhtemelen üst örtüden kaynaklanan problemlerden ve drenaj eksikliğinden dolayı, yapı iç duvarlarında ve zeminde rutubet ve yeşillenme problemleri gözlenmektedir.Hamam soyunmalık bölümünün güney duvarından açılan basık kemerli, taş söveli bir kapıyla ılıklık bölümüne geçilir. Ilıklık bölümüne batıda tıraşlık ve WC olduğu düşünülen bölüm açılmaktadır. Ilıklık bölümü orijinal yonutaşı zemini kısmen korunmuştur. Ancak yer yer kırıklar, eksikler, çatlaklar mevcuttur. Zeminde orijinal su akış kanalı izleri de halen korunmaktadır. Zeminde yonutaşı yüzeylerde temizlik ve yer yer tamamlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ilıklık bölümünde bir adet kurna bulunmaktadır. Kurna aynası ise, yeri mevcut olmasına karşın günümüzde yok olmuştur. Ilıklık ve sıcaklık kubbelerinde sadece tuğla örgü kullanılmıştır. Kubbe tamburları da sadece tuğla malzeme ile örülmüştür. Duvarlarda ise taş ve tuğla malzeme bir arada kullanılmıştır. Ilıklık bölümünden sonra ise sağda bir adet ve karşıda iki adet olmak üzere üç adet halvet ve bunlar ara mekânlarla bulgan sıcaklık bölümüne geçilmektedir. Sıcaklık karşı duvarı sağ bölümündeki halvette sıcak su deposuna açılan, kurnanın üzerine konumlandırılmış gözlem penceresi bulunmaktadır. Bu halvette iki adet orijinal kurna mevcuttur. Bu kurnaların temizliği önerilmektedir. Sıcaklık karşı duvarı sol taraftaki halvette bir adet kurna bulunmaktadır diğer kurna ise yerinde mevcut değildir ancak izleri bulunmaktadır. Bu halvetteki kurnanın Yeni Pazar Müzesi'nde (şehir müzesinde) sergilenen kurna olma ihtimali yüksektir. Restorasyon aşamasında orijinal kurnanın ilgili izinler dahilinde yerine konulması fikri değerlendirilmelidir. Sıcaklık girişi sağ taraftaki halvette bir adet taş kurna ve bir adet taş havuz mevcuttur. Bu halvette batı duvarında sonradan açılmış ve kapatılmış bir duvar boşluğu yer almaktadır. Onarım esnasında kurna ve havuz yüzeylerinin temizliği sonrasın açılan boşluğun ise orijinaline uygun olarak tamamlanması önerilmektedir. Kubbe ve tonoz üst örtülü mekânlar, içerde sıvalıdır ve/veya ahşap aydınlık delikleri ile (çıkık) aydınlatılmaktadır.
İsa Bey Hamamı kendine özgü işlevsel özelliklerini ve mimarisini halen korumakta olan tipik bir çifte hamam yapısıdır. Yapının en son ne zaman restorasyon geçirdiği bilinmemektedir. İsa Bey Hamamı farklı geometri ve ahşapma düzeneklerine sahip iki çatı alanından oluşmaktadır. Bunlardan günümüzde izlerine rastlayamadığımız soyunmalık üst örtüsünün ahşap kırma çatı olma ihtimali yüksektir. Ahşap çatının fenerli olma durumu da ihtimaldir. Bu bölümde herhangi bir çatı ahşapma sisteminden bahsetmek söz konusu değildir. Bu alan her türlü yağmur, kar vs. dış ortam koşullarına direkt maruz kalmaktadır. Sıcaklık ve ılıklık mekânlarının üzerinde bulunan, çatısı ise az eğimlidir ve kubbe üst örtülerinin bir kısmı kurşun ile kaplı bir kısmı beton örtülüdür, düz alanlar ise kısmen alaturka kiremit ile kaplıdır. Bu çatılarda yağmur suyu drenajı, kirpi saçak benzeri üç tuğla sırası ile çeper ahşapma sistemi ile sağlanmaktadır. Çeper ahşapma sisteminin bulunduğu bu çatıda, yüzey eğimleri tüm cephelerde çatı düz alanlarından dışa doğru verilmiştir. Sıcak su deposu yapının arka bölümünde konumlandırılmıştır. Bu bölümün üst örtüsü günümüzde beton kaplıdır. Öncekileri ise alaturka kiremit kaplı olduğunu eski fotoğraflardan anlamaktayız. İçerde, bayan ve erkekler bölümü halvetlerden açılan gözlem pencereleriyle su deposunun iç kısmı gözlemlenebilmektedir.
Yapının yakın çevresindeki zemini, iki tarafta asfalt yol ile su deposu bölümünde ise toprak zemin ile kaplıdır.

KAYNAKÇA
-Sırbistan, Yeni Pazar (Novi Pazar) Belediyesi Arşivi, İsa Bey Hamamı'nı içine alan imar planı örneği
-http://www.yuheritage.com/npbanja.htm
-Altaş, Y., 2006. Technological Characteristics of Brick Masonry Structures And Their Relationship With The Structural Behaviour. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, İnşaat Mühendisliği Bölümü.
-ÖNGE, M.Y. 1995. Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
-ÖNGE, M.Y. 1981. Eski Türk Hamamlarında Su Tesisatı ile İlgili Bazı Detaylar. 1. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 14-18 Eylül 1981, 219-223.
-PEKOĞLU, B. and Reyhan, K. 2004. Investigation of Water Installation System in a Group of Ottoman Baths. CIB W062 2004 30th International Symposium on Water Supply and Drainage for Buildings, September 16-17, 2004, Paris, France, 11 pages.
-Vakıflar Genel Müdürlüğü ve TİKA uzmanları tarafından hazırlanan 14-19 Haziran 2009 tarihleri arasında Sırbistan, Yeni Pazar (Novi Pazar), İsa Bey Hamamında yapılan ilk gözlemlere yönelik ön bilgiler raporu.
-Sırbistan, Yeni Pazar (Novi Pazar) Belediyesi Arşivi, İsa Bey Hamamı'nı içine alan imar planı örneği.
-İsa Bey Camii'ne ait etik şahsiyet kaydının orijinal örneği.

Şekil 11. Kültür varlığına ait envanter formu örneği

SONUÇ

Türkiye'de yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının sistematik bir veri tabanı ortamında depolanmasını öngören envanter çalışmaları 1998 yılında başlamış, ancak 2017 yılında imzalan "Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasına Yurtdışı Kültür Varlıkları Veri Depolama, Erişim, Paylaşım ve Kullanım Esaslarına Dair İşbirliği Protokolü" ile standart, tek havuzda depolanan bir envanter veri sistemine geçilebilmiştir. Bu araştırma ile VGM tarafından geliştirilen EVOS programının bir alt modülü olarakentegre edilen "Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi" modülü tanıtılmıştır. Bahse konu sistemin geliştirilmesi için yurtdışı kültür varlıkları envanterinin koordinasyonu ve standardizasyonuna yönelik geçmiş dönem çalışmalarıdetaylı olarak anlatılmıştır.Geliştirilen bu programın, Türkiye'deki yasal düzenlemeler gereği yurtdışında envanter yapma yetkisi bulunan Dışişleri Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı vb. diğer kurum ve kuruluşlar için örnek olabileceği ve protokole taraf kurumlar arasına katılarak Yurtdışı Kültür Varlıkları Envanter Sistemi kullanıcıları arasına dahil edilebileceği düşünülmektedir.

Teşekkür
Yazarlar, bu envanter projesinin gerçekleştirilmesine destek veren Vakıflar Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı ve Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Daire Başkanlığına teşekkürü borç bilirler.

KAYNAKLAR

Günel G, Dişli G (2015) "Vakıf Kültür Varlıkları Envanter Sistemi", *5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 2 Cilt, Erzurum, Türkiye 1-3 Ekim, 2015, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Erzurum ve İzmir Şubeleri, 2. Cilt, 171-186.

http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-43882c.pdf.

T.C. Başbakanlık, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, *"Yurtdışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu Bütçe Komisyonu Raporu,"* 2013, 1-17, s. 6-7.

"Yurt Dışındaki Kültür Varlıklarımızın Restorasyonu" konulu, 06.08.2008 tarihveSayı : 26928, 2008/15 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080706-4.htm.

30.10.2013 tarihli, Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu Alt Komisyon I. Toplantı Tutanağı.

12.06.2014 tarihli, Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu 2014/01 Karar Nolu Toplantı Tutanağı.

"Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasına Yurtdışı Kültür Varlıkları Veri Depolama, Erişim, PaylaşımveKullanımEsaslarınaDairİşbirliğiProtokolü," Mart, 2017, s. 1-5, burada, s. 2.